

ТЕМА 2. ДЖЕРЕЛА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА.

План

1. Загальна характеристика джерел корпоративного права.
2. Поняття, ознаки та система корпоративного законодавства. Локальні корпоративні акти. Корпоративні звичаї.
3. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми має бути спрямоване на опрацювання сутності та змісту джерел правового регулювання корпоративних відносин. Головною метою є ознайомлення з відповідними правовими нормами, згідно з якими здійснюється зазначене правове регулювання.

Працюючи над вказаною темою, студентам слід взяти до уваги, що, як вважає науковець І.В.Лукач, з метою забезпечення надходження інвестицій Україна має побудувати струнку систему джерел корпоративного права. Особливого значення цей процес набуває в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави. Значна робота з адаптації корпоративних норм Європейського Союзу уже була зроблена, потрібно провести ревізію цих норм і шляхів подальшої адаптації.

Джерела корпоративного права становлять єдину, цілісну систему, елементи (складові частини) якої перебувають у відносній субординації й ієрархічній підпорядкованості відповідно до логіки правового регулювання корпоративних правовідносин.

Під джерелами корпоративного права у формальному значенні слід розуміти результати діяльності державних органів та корпоративних підприємств, тобто нормативно-правові акти та корпоративні норми, які регулюють корпоративні правовідносини [68, с.26].

Опрацьовуючи тему, студентам слід взяти до уваги, що комплексний характер корпоративного права обумовлює і комплексний характер його джерел. До системи відносин, що складають предмет корпоративного права, поряд із цивільно-правовими відносинами, входять господарсько-правові, адміністративно-правові, фінансово-правові та інші відносини, що в свою чергу обумовлює включення до джерел корпоративного права відповідних нормативних актів.

Основним видом джерел корпоративного права є нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, що містить норми права. Застосування знаходять також нормативні договори і правові звичаї.

Класифікувати джерела корпоративного права можна за різними ознаками. Найбільш поширеною є їх класифікація за юридичною силою:

1) конституційно-правові акти; 2) міжнародно-правові акти; 3) кодифіковані нормативно-правові акти (кодекси), закони та інші акти, що мають силу закону; 4) підзаконні нормативно-правові акти.

Конституція України, маючи найвищу юридичну силу, встановлює загальні принципи здійснення підприємницької діяльності. Так, зокрема, згідно зі ст. 42 Конституції України [1] кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Під міжнародним договором України розуміють договір, укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо). Чинні міжнародні договори, після надання Верховною Радою України згоди в належній формі, стають частиною національного законодавства України.

Базовим нормативним актом у сфері біржових відносин, що має силу закону, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р. Цей нормативний акт визначає основні засади господарювання в Україні, містить загальні положення щодо господарських зобов'язань, відповідальності за порушення у сфері господарювання, особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання, в тому числі у сфері корпоративних відносин, тобто регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Кодекс містить і положення щодо суб'єктів господарювання – фізичних та юридичних осіб, організаційно-правові форми останніх, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними господарської (в тому числі торговельної) діяльності.

Серед кодифікованих нормативних актів найважливіша, після Господарського кодексу України, роль у сфері правового регулювання підприємницької діяльності належить Цивільному кодексу України від 16 січня 2003 р. [10]. Регулюючи особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини) відповідних учасників, він встановлює загальні положення щодо фізичних осіб, в тому числі тих, що мають статус суб'єктів підприємницької діяльності, щодо юридичних осіб та їх організаційно-правових форм, щодо угод (правочинів), норми зобов'язального права та інше.

Систему підзаконних нормативних актів очолюють укази Президента України – нормативні акти, що видаються на основі Конституції і законів України. Нормативні акти Кабінету Міністрів України (постанови та розпорядження) займають наступну сходинку в ієрархії підзаконних нормативних актів. Це означає, що їх положення повинні відповідати

положенням Конституції, міжнародних договорів України, законів і актів Президента України.

Нормативні акти органів державної виконавчої влади – постанови, накази і розпорядження органів виконавчої влади, їх посадових осіб – приймаються на основі і на виконання вищих щодо них органів влади і повинні відповідати їм.

Корпоративні відносини регулюються також на індивідуальному (локальному) рівні за допомогою актів їх учасників. До таких документів належать статuti суб'єктів корпоративних відносин, засновницькі договори та інші види угод, правила внутрішнього трудового розпорядку й інші документи.

Студентам слід взяти до уваги, що на думку фахівців, система корпоративного законодавства – це, з формальної точки зору, сукупність результатів діяльності державних органів управління та суб'єктів господарювання, тобто нормативно-правові акти та акти договірної характеру, які регулюють корпоративні правовідносини[133, с.139].

Отже, корпоративне право має розгалужену систему джерел, засобом яких набувають загальнообов'язковості та формальної визначеності правові норми, призначені для регулювання корпоративних відносин.

Вивчаючи тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Закон – нормативно-правовий акт, що приймається органом законодавчої влади чи референдумом з додержанням спеціальної законодавчої процедури, регулює найважливіші суспільні відносини і має вищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів.

Законодавство – система нормативно-правових актів; форма існування права, спосіб надання юридичного значення нормам права, засіб їх організації та поєднання в конкретні нормативні приписи, нормативно-правові акти, інститути та галузі законодавства.

Галузь законодавства – система взаємопов'язаних законодавчих актів, що виступає засобом вираження і організації структури галузі права.

Кодифікаційний акт – впорядкована система пов'язаних між собою нормативних приписів, що регулюють на основі єдиних правових принципів певну сферу порівняно однорідних, достатньо стабільних суспільних відносин (його структура нерідко відображає структуру і зміст тієї чи іншої галузі права).

Кодифікація – спосіб систематизації законодавства, який полягає у змістовній переробці й погодженні певної, пов'язаної спільним предметом регулювання, групи юридичних норм та об'єднанні їх в єдиному нормативно-правовому акті (є різновидом правотворчого процесу).

Корпоративні норми – це вид соціальних норм, які встановлюються органами корпоративного підприємства і поширюються на суб'єктів корпоративних відносин.

Корпоративний нормативний акт – це зовнішня форма виразу рішення засновників або органу управління юридичної особи, що містить певне правило поведінки суб'єктів корпоративних відносин.

Корпоративний звичай – це правило, що склалося у корпоративному підприємстві на підставі постійного і однотипного повторення яких-небудь фактичних відносин і застосування якого забезпечується заходами впливу з боку корпоративного підприємства (заходами заохочення або санкціями).

Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий в односторонньому вольовому порядку компетентним суб'єктом правотворчості за визначеною законом процедурою, в якому містяться норми права.

Нормативно-правовий договір – добровільне і узгоджене рішення (угода) двох чи більше сторін, яке містить норми права.

Нормативно-правовий припис – вміщене у статті нормативно-правового акта логічно й граматично завершене деонтичне судження загального характеру; письмове викладення правила поведінки (принципу, дефініції тощо), структура якого обумовлюється в кожному окремому випадку структурою норми права.

Офіційне тлумачення норми права – різновид тлумачення норми права, що здійснюється спеціально уповноваженим компетентним органом чи посадовою особою на підставі службового обов'язку та результати якого набувають офіційного значення.

Підзаконний нормативний правовий акт – акт компетентного органу держави, що приймається на підставі закону, відповідно до нього і для його виконання.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про акціонерні товариства» [12] від 19 вересня 2008 р., «Про господарські

товариства» [15] від 19 вересня 1991 р., «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р., «Про кредитні спілки» [32] від 20 грудня 2001 р., «Про сільськогосподарську кооперацію» [43] від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р., «Про споживчу кооперацію» [44] від 9 квітня 1992 р., «Про фермерське господарство» [49] від 19 червня 2003 р. та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Історико-правові аспекти становлення національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.
2. Історико-правові аспекти розвитку національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.

Основні терміни та поняття: джерела корпоративного права, нормативно-правовий акт, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, правовий звичай, судовий прецедент, адміністративний прецедент, корпоративне законодавство, система корпоративного законодавства.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми.
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Розробити структурно-логічну схему «Джерела корпоративного права».
4. Виконати тестові завдання:
 1. Порівняно з Цивільним кодексом України Господарський кодекс України є нормативним актом:
 - а) загальним; б) особливим;
 - в) спеціальним;
 - г) преюдиціальним.
 2. Акт права, за допомогою якого держава, через свої компетентні органи, наділені повноваженнями укладати договори, виражає свою згоду взяти на себе зобов'язання в міжнародному плані на підставі відповідного договору:
 - а) ратифікація; б) денонсація; в) легітимація; г) контрафакція.
 3. Закон України «Про господарські товариства» було прийнято у: а) 2015 р.;
 - б) 1998 р.;
 - в) 1991 р.;
 - г) 2013 р.
 4. Декрети Кабінету Міністрів України мають силу: а) міжнародного договору;
 - б) закону;
 - в) підзаконного акта; г) указу Президента.
 5. У складі господарського права переважають норми: а) трудового права;
 - б) адміністративного права; в) сімейного права;
 - г) цивільного права.
5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Нормативно-правовий акт, виданий Міністерством інфраструктури України, розташованим у м. Києві, було зареєстровано у Головному управлінні юстиції м. Києва.

Чи відповідає зазначена реєстрація чинному законодавству України?

Який порядок встановлено для державної реєстрації нормативно - правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю ?

Ситуаційне завдання № 2

Орган реєстрації відмовив у скасуванні рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акта міністерства, який був зареєстрований ним три роки тому з підстав, що нібито ЦК України встановлює трирічний строк позовної давності.

Чи правомірна зазначена відмова?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Ситуаційне завдання № 3

У нормативно-правовому акті, виданому Міністерством юстиції України, було зазначено, що він набуває чинності через вісім днів після видання.

Чи відповідає зазначений нормативно-правовий акт законодавству України? Дайте аргументовану відповідь.